

PITANJA I ODGOVORI

PRIJEVOD, PRIJEPIS, PRIJENOS

ILI

PREVOD, PREPIS, PRENOS

Pita nas jedan čitalac: »Trebalo li pisati *prijesjek, prijepis, prijenos* (kako nitko ne govori, a zvuči gadno), kako je u »Pravopisu«, ili se može tolerirati *presjek, prepis, prenos* (kako se zapravo i govori, a zvuči ljepše)?«

Kod svih je kulturnih naroda običaj, red i upravo zakon, da se piše onako, kako propisuje pravopis, koji je na snazi. Ako se ipak pokaže, da neki pravopisni propis nije u skladu sa stanjem književnoga ili govornoga jezika, tada se o takvom problemu povede stručna diskusija, pa se u novom izdanju izvrši tražena pravopisna promjena, ako se za nju izjasne mjerodavni faktori. Korisno bi bilo za naš književni jezik, da i mi tako postupamo, a štetno je, ako svaki pisac misli, da on može kroititi pravopisna pravila po svojoj volji. Ovaj drugi postupak dovodi samo do anarhije u književnom jeziku.

Činjenica je, da naš najnoviji »Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika«, Zagreb 1951., propisuje pisanje *prijevod, prijepis, prljenos* prema glagolima *prevoditi, prepisati, prenositi*. Isto tako propisuje pisanje *prijeboj, prijedlog, prijedor, prije-glas, prijepon, prijevor, prijekor, prijelaz, prijelom, prijepor, prijesad, prijesjek, prijetvor, prijevara, prijevoj, prijevoz*, iako glagoli, koji su postali od istoga korijena, glase *prebiti, predložiti, predrijeti, preglasiti, pregoniti, pregorjeti, prekoriti, prelaziti, prelomiti, prepirati se, presaditi, presjeći, pretvoriti, prevariti, previjati, prevoziti*. Opravdanje za takvo pisanje nalazi se u tome, što se u ijekavskom govoru štokavskoga dijalekta, koji je osnov našega književnog jezika, narodne riječi tako i izgovaraju i što ih dobri ijekavski pisci tako i pišu. Naučno se stvar obrazlaže time, što je u imenicama *prijeboj, prijelom, prijepon* u starini bio dugi jat, koji danas daje *ije* (kao

dēte — dijete), a u glagolima kratki jat, koji iza *r* daje *e* (kao *brēgovi — bregovi*). Ali isto tako s kratkim starim jatom pišemo i *prebjeg, pregled, pregovor, prehrana, prerez, prestupak, presvlaka* i sl. Ako se dakle želimo držati kulturnih običaja, da prihvaćeni pravopis obvezuje sve pisce, dok god se ne promijeni, tada treba da se držimo tih pravopisnih propisa.

U posljednje je vrijeme o ovom problemu pisao sarajevski profesor dr. Jovan Vuković u knjizi »Pravopisna pravila i uputstva za pisanje ijekavskih glasovnih oblika« (Sarajevo, 1949). On se na str. 73.—76. izjasnio u najvećem dijelu za pisanje, kakvo preporučuje i naš, Boranićev »Pravopis«, ali u pojedinostima predlaže odstupanje. Ali to su za nas samo prijedlozi, koji još nemaju snagu propisa.

Moramo se osvrnuti još i na primjedbu našeg čitaoca, da izgovor *prijenos, prijepis, prijesjek* zvuči gadno. Takvo se mišljenje ne može ničim obrazložiti. U jeziku nema gadnih ni smiješnih oblika. Čine nam se neobični samo oni oblici, koji nisu iz našeg jezičnog kruga, dok ih ne upoznamo i dok se ne srodimo s njima. Tako nam se čine smiješni i neki dijalekti i neki jezici, ali ako provedemo u njima dulje vremena i priviknemo se na njih, oni nam se čak počinju sviđati, i mi ih zavolimo. Na mišljenje, da su ti likovi gadni, navela je našeg dopisnika činjenica, što on nije ijekavac. Preostaje nam dakle da kažemo, da su likovi *prijenos, prijepis, prijevod* ijekavski, a likovi *prenos, prepis, prevod* ekavski, no i jedni i drugi i pravilni i lijepi u svojem krugu. Lj. J.

OFANZIVA I TANK ILI OFENZIVA
I TENK

U našim listovima i časopisima piše se različno, i tenk i tank, i ofenziva i ofanziva. Što je bolje?

Riječ *ofenziva* izvedena je — posredno — od srednjolat. pridjeva *offensivus*, a taj od glagola *offendere*, koji znači *uda-*

riti, navaliti. Odatle je izvedeno i franc. *offensif, offensive*, koje se izgovara s nazalnim *a* i sa *s*, dakle *ofansif, ofansiva*. Prema tome, kada bismo se htjeli držati francuskog izgovora, trebalo bi tu riječ pisati i izgovarati *ofansiva* (sa *s*), a ne *ofanziva* (sa *z*). No kako svatko, tko je učio latinski, i danas osjeća njezinu povezanost s glagolom *offendere*, ona se u većine zapadnih i zapadnoslavenskih jezika izgovara sa *en* (češ. *ofensiva*, polj. *ofensywa*, njem. *Offensive*, tal. *offensiva*, engl. *offensive*). Prema tome i za nas je najbolje, da ostanemo kod *ofenzive*.

Oblik *ofanziva* s pridjevima *ofanzivan, ofanzivni* počeo se kod nas širiti tek poslije Prvoga svjetskoga rata, kada je (u staroj Jugoslaviji) bio ojačao francuski utjecaj na našu zemlju. Da je, međutim, *ofenziva* starija od toga rata i da je kod nas i prije bila poznata, dokazuje već to, što je ima na pr. Senoa (u primjeru: Utoliko se je ipak opametio, da se je okanio svake ofenzive. Mladi gospodin, Prip., II. izd., 1932, str. 244.).

Prema *ofenzivi* bit će onda i *defenziva* (*defenzivan, defenzivni*, a ne *defanzivan, defanzivni*), koju od savremenih pisaca ima Kolar (Mladi Turčin, imajući ipak respekta pred starcem, držao se u defenzivi. Ili jesmo ili nismo, izd. MH, 1933, str. 19.), a najbolje će biti, ako se, gdje god je moguće, i jedna i druga zamijene domaćim riječima (navala, napadaj, napad, obrana).

Tenk je riječ, koja je u engleski jezik ušla iz indijanskoga, gdje *tānkh, tānkā* znači podzemno spremište za vodu, cisternu. Odatle se razvilo značenje, koje *tank* kao spremište za tekućine (rezervoar) ima i danas. Kako su ti rezervoari, osobito ako su bili veći i ako su se upotrebljavali za različne kiseline, za teška ulja i za druge tekućine, u novije vrijeme obično bili oklopljeni čeličnim, željeznim ili kakvim drugim metalnim pločama, preneseno je u pretprošlom svjetskom ratu *tanku* ime i na borna kola, koja su bila oklopljena sa svih strana kao pravi *tank*, a kretala su

se na čeličnim gusjenicama. Tako je engleska riječ *tank* odjednom imala dva značenja, koja su se proširila daleko po svijetu, jedno starije (metalno ili metalnim pločama oklopljeno spremište za tekućine) i jedno mlade (oklopljena kola za borbu u ratu). Kod nas se za *tank* u prvom značenju i danas govori *tank* (njem. *Tank*, tal. *tanca*), a za drugo govori se *tenk* (prema engleskom izgovoru, jer Englezi i Američani a u *tank* izgovaraju kao otvoreno *e*).

Najbolje će biti, ako tako i ostane: bar ćemo razlikovati *tank* od *tenka*, pa ne će biti nejasnoće, ni ako tko na pr. napiše, da je *vojniki* pošao za *tenkom* (a ne za *tankom*), ili da je netko u pretprošlom svjetskom ratu na *debelu Bertu* išao s *tenkom* (a ne s *tankom*).

J. H.

KORISTITI POVLAŠČENU VOZNJU

Je li bolje reći »ja koristim povlašćenu voznju«, ili »ja iskorisćujem popust na željeznici«?

Koristiti u našem književnom jeziku znači *pružati*, a ne *primati* ili *dobivati* korist. Prema tome će i objekt uz taj glagol stajati u dativu (Moj će ti savjet koristiti), a ako se on meće u akuzativ, značenje se glagolu mijenja, pa *koristiti* znači *pomagati*. U tom se značenju *koristiti* nalazi na pr. u Istumačenjima Ivana T. Mrnavića (str. 105.): »Krivo se govori... koristeći iskrnjega kakono kada jedan govori laž za osloboditi drugoga od koje pogibili«. Jedno je dakle *koristiti komu* ili, u starije vrijeme, *koristiti (pomagati) koga*, a drugo *koristiti se čime*, t. j. *primati, crpsti, dobivati* koristi od koga ili od čega.

Poslije prošloga rata stala se međutim putem novina i putem ljudi, koji ne poznaju naš književni jezik i koji nemaju dobro razvijeni jezični osjećaj, u naš jezik unositi konstrukcija, u kojoj *koristiti* s akuzativom (*koristiti godišnji odmor*,